

Mgr. Martin Šály

Mezi duchem a hmatatelností

Dynamika života církve v Novém zákoně a meze jejího uplatnění v historii
opponentský posudek disertační práce

Práce má 156 stran, je opatřena všemi nezbytnými náležitostmi (jakkoli by v případě dalšího publikování nebylo na škodu doplnit je o rejstřík biblických míst). Byla předložena na katedře praktické teologie a téměř až k cíli ji dovedl jako školitel profesor Filipi. Svým pojetím i zaměřením je ovšem blízka i novozákonní biblistice.

Autor zkoumá novozákonní eklesiologii. V úvodní kapitole se zamýšlí nad problematikou svého tématu a jeho uchopení, vyrovnává se s různými přístupy a následně představuje zvolenou metodu, které se potom důsledně drží. Uvědomuje si, že Nový zákon nemá jednotnou eklesiologii, ba dokonce eklesiologie povětšinou není ani explicitně tématem nzních svědků. Autor však nechce upřednostnit neteologické (sociologické) přístupy, byť se jich nezříká úplně. Zvolil si sedm os a v sedmi kapitolách lokalizuje posice novozákonních církví v napětí mezi jejich krajnostmi. Novozákonní analýzu pak doplňuje spíše jen ilustracemi z dalších církevních dějin. Osy, které zvolil pro svoji analýzu jsou:

duch – hmatatelnost

tradice Ježíše Nazaretského – církevní tradice o něm

ideál – realita

spolupráce se společností – vyčleňování ze společnosti

moc a bezmoc

uniformita – diverzita

kontinuita – diskontinuita

V prvním případě myslí poněkud originálním termínem *hmatatelnost* v podstatě institucionální církev. Ve druhém případě je to napětí mezi zvěstí historického Ježíše a kerygmatem o něm jako o Kristu. V pátém případě jde o uplatňování moci či bezmoci *uvnitř* církve.

Celkově lze říci, že autorův přístup je originální a přínosný. Je možné, a dokonce velmi užitečné, se na novozákonní církevní společenství podívat z těchto různých pohledů a zvolené osy jsou smysluplné.

Protože Nový zákon nemá – jak již řečeno – jednotnou eklesiologii, zkoumá autor jednotlivé okruhy, zastoupené novozákonními spisy (společenství matoušovských sborů, janovské sbory, Pavlovy...). Pověštině hledá na jednotlivých osách jakýsi ideální rovnovážný stav a na výchylkách z této rovnováhy ukazuje jejich úskalí. To potom dokládá ještě ilustracemi z historie, kde již nevolí „rovnovážný stav“ či dialektické napětí, ale rovnou názorné výchylky k jednomu a ke druhému pólu zkoumané osy. Nemohu se zbavit dojmu, že v tomto směru se poněkud vymyká osa *ideál – realita*, kde je o něco obtížnější zdůvodnit, proč by mělo být nevhodné se přibližovat ideálu.

Silou i slabinou této originální a přínosné práce je komplexnost těchto sedmi os. Každá z nich jednotlivě dává dobrý smysl, a současně je velmi dobře, že se autor neomezil jenom na jednu z nich a tedy na zúžený pohled. Avšak při důsledném zpracování všech sedmi os mu již ke konci přece jen poněkud dochází dech a osy se začínají lehce překrývat. Což se projevuje i tím, že stále častěji odkazuje na to, co již bylo řečeno.

Autor si dobře uvědomuje, že v Novém zákoně nemá *jednu* církev, kterou by mohl umístit někam na průsečík všech os. Spíše ukazuje výchylky jednotlivých skupin a okruhů, přičemž na onom pomyslném průsečíku je toliko ideál. Není těžké vyzorovat, že nejvychýlenější od ideální polohy jsou pastorální epištoly, které opravdu nemusí. V nepříznivém hodnocení se jim blíží snad jenom epištola Židům. Ani toto hodnocení však v práci nepůsobí svévolně, je dobře promyšleno a z pozice autorovy zdůvodněno.

Drobné připomínky a podněty k diskusi:

- obávám se, že si autor zejména některé ilustrace poněkud idealizuje. Např. letniční proudy, které uvádí jako protipól instituční církvi a dobře si kriticky uvědomuje úskalí jejich „letničnosti“. Po mém soudu si však neuvědomuje to, co tyto církve už sami začínají reflektovat, že totiž nejsou ani tak neinstituční, jako spíše jen alternativně instituční. Podobně je to i s „učením“ – nelpí-li na dogmatech instituční „kamenné“ církve, neznamená to, že jsou tolerantní. Spíš jen o to více lpí na učení svých charismatických vůdců.

- na ose moci a bez moci uvnitř církve je trochu matoucí (byť obhajitelné), že uvádí apoštola Pavla hned na obou pólech. Při historické ilustraci Jednoty bratrské poněkud zaměňuje vnitřní moc/bezmoc a postavení ve světě (tedy předchozí osu. Řeší totiž odklon Jednoty od vnitřní bezmoci ke spoléhání na šlechtu a vstupu do politiky. Ale osa, kterou chce ilustrovat, je spíše vnitrocírkevní disciplína. A v tomto ohledu (vnitřní řády, disciplína, exkomunikace) může být i vnějšně bezmocná církev velmi „mocenská“ vůči svým členům)
- dogmatické spory 4. století dává do protikladu k Ježíšovu uvažování, a jako návrat k němu nabízí teologii osvobození. Je ovšem otázka, zda by marxistický slovník byl opravdu Ježíšovi bližší než filosofické pojmy pozdní antiky – zda není jen srozumitelnější nám.

Celkově hodnotím práci jako přínosnou, zvolenou metodu jako opodstatněnou a přiměřenou. Práci doporučuji k obhajobě.

doc. Jiří Mrázek
katedra NZ

V Praze 15. 4. 2016